

Handläggare: Ann Gardeström
Telefon: 08-50825411

Till
Socialnämnden

Förslag till reviderade riktlinjer för handläggning av ärenden rörande vårdnad, boende, umgänge och namn

1 bilaga

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner förslaget till revidering av nuvarande riktlinjer för handläggning av ärenden rörande vårdnad, boende, umgänge och namn.
2. Ärendet överlämnas till kommunstyrelsen

Gillis Hammar
Förvaltningschef

Tina Heinsoo
Tf avdelningschef

Sammanfattning

Sedan den 1 augusti 2010 har en ny paragraf införts i Föräldrabalken som reglerar det som tidigare var domstolens beslut om kontaktperson vid umgänge. Domstolen får, när den fattar ett beslut om umgänge med en förälder som barnet inte bor med, besluta att det vid umgänget ska närvara en person som socialnämnden utser s.k. *umgängesstöd* (6 kap 15 c § första stycket FB, SFS 2010:740). Förvaltningen föreslår därför förändringar i stadens riktlinjer för handläggning av ärenden rörande vårdnad, boende, umgänge och namn. De förändrade avsnittet i

riktlinjerna syftar framförallt till att klargöra vad ett yttrande till tingsrätten bör innehålla och stadsgemensamma rekommendationer för hur resursen umgängesstöd ska användas för likartad handläggning och resursanvändning i hela staden.

Förvaltningen föreslår att om barnet inte är tidigare känt (vid interimistiska beslut som endast har föregåtts av en snabbupplysning) ska stadsdelsförvaltningarna vara ytterst restriktiva med umgängesstöd och istället hänvisa till öppna verksamheter för stöd vid umgänge. Förvaltningen föreslår vidare att omfattningen ska begränsas till max 5 tim/14:e dag inkl. restid (3 tim umgänge för barnet), att svaret till domstolen bör vara skriftligt och att domstolen alltid ska kontaktas vid svårigheter att verkställa umgängesstöd. En generell förutsättning är att umgängesstöd inte är vare sig möjligt eller lämpligt att verkställa i situationer då det har förekommit våld eller hot om våld vilket betonas i förslaget.

Bakgrund

I ärenden om umgänge har tingsrätten enligt tidigare praxis kunnat förordna om att umgänget som rätten beslutar om ska ske i närvaro av en av socialnämnden utsedd kontaktperson. Det har inte varit reglerat i lagstiftningen. Kontaktperson är enligt Socialtjänstlagen (SoL) ett bistånd vilket inte stämmer överens med att tingsrätten kan besluta om kontaktperson mot den ena förälderns vilja. Regeringen gav i juli 2006 en särskild utredare i uppdrag att se över frågor om beslutanderätt vid gemensam vårdnad m.m. när föräldrar inte kan komma överens i frågor som rör barnet. Utredaren överlämnade i juli 2007 betänkandet Beslutanderätt vid gemensam vårdnad m.m. (SOU 2007:52).

Ärendet

De nya bestämmelserna om umgängesstöd kräver förändringar av riktlinjerna för handläggning av ärenden som rör vårdnad, boende, umgänge och namn.

Ärendets beredning

Ärendet ha beretts vid avdelningen för stadsövergripande sociala frågor med hjälp av en arbetsgrupp från stadsdelsförvaltningarna.

De nya bestämmelserna i korthet

- Användningsområdet för umgängesstöd snävas in jämfört med hur kontaktpersonsinstitutet har kommit till användning i gällande praxis
- Barnets behov av umgängesstöd ska vara avgörande, inte förälderns
- Beslutet om umgängesstöd ska gälla för viss tid, i normalfallet ett år

- Domstolen ska inför ett beslut inhämta yttrande från socialnämnden om nämndens möjligheter att utse en person som ska medverka vid umgänget
- Socialnämnden har möjlighet att avge ett muntligt svar
- Socialnämnden ska utse en viss person
- Socialnämnden ska vara skyldig att följa upp hur umgänget fungerar
- Socialnämnden ska verka för att stödet inte består längre än nödvändigt och verka för att föräldrar istället avtalar om umgänge
- Umgängesstöd ska inte användas som en garant för barnets skydd mot skadliga åtgärder från en förälders sida, om barnet inte kan anses vara tryggt utan ett sådant skydd ska umgängesstöd inte vara något alternativ

Konsekvenser för staden

Kontaktmannainstitutet har i ärenden rörande umgänge inte varit lagreglerat men praxis och rutiner för hur samverkan med domstolarna ska ske samt hur kontaktpersonerna utses har utvecklats inom stadsdelsförvaltningarna. Handläggningen kompliceras av att staden arbetar mot fyra olika tingsrätter med delvis olika rutiner som följd.

Kontaktperson vid umgänge är resurskrävande för stadsdelsförvaltningarna. Umgänget ska ofta ske på obekvämt arbetstid och uppdragen kräver särskild kompetens hos kontaktpersonen. Stadsdelsförvaltningarnas organisation och resurser påverkar den faktiska utformningen av insatsen.

En förändring är även att socialnämnden har ansvar att följa upp hur umgänget fungerar och verka för att stödet inte består längre än nödvändigt.

Vid denna uppföljning ska nämnden ta hänsyn till om umgänget kan ske utan umgängesstöd. Nämnden kan verka för att föräldrarna träffar ett avtal om umgänge, om umgänget enligt socialnämndens bedömning kan fortsätta utan umgängesstöd. Ett sådant avtal gäller då istället för vad domstolen tidigare har beslutat. I annat fall kan det bli aktuellt att föreslå för föräldrarna att ta initiativ till att få en förändring till stånd, t ex. genom att någon av dem väcker talan om ändringar i umgänget. Även socialnämnden har en rätt att väcka talan i en fråga som gäller en förälders umgänge med sitt barn (6 kap. 15 a § FB). Det kan också visa sig vid uppföljning att barnet har behov av umgängesstöd längre tid än vad domstolen har beslutat. Det är då föräldrarnas ansvar att väcka talan på nytt i domstol.

Lagstiftaren har uttryckt att det är barnets intresse av umgänge med en förälder som ska styra domstolens behovsbedömning. Den nya bestämmelsen innebär en

skyldighet för socialnämnden att verkställa domstolens beslut och avses tydliggöra ansvarsfördelningen mellan domstol och socialnämnd. Umgängesstöd ska begränsas till situationer när det ur barnets synvinkel är befogat. Om behovet av umgängesstöd är ett behov som en förälder har ska det även fortsättningsvis prövas enligt socialtjänstlagen efter en sedvanlig utredning. Situationer där behovet av stöd förväntas kvarstå lång tid ska inte ingå. Domstolens beslut ska inte överprövas av socialtjänsten.

En svårighet som har visat sig, när den nya bestämmelsen har börjat tillämpas, är att umgängesstöd ofta används vid interimistiska beslut av domstolen. Det kan innebära att socialnämnden har att verkställa ett beslut om umgängesstöd för ett barn som nämnden inte har någon kännedom om, mer än vad som framkommit av den snabbupplysning som föregått beslutet. Vissa rådmän ställer specifikt frågan om umgängesstöd vid en begäran om upplysning om det har framgått av parternas yrkanden. Om inte frågan kommit upp har socialtjänsten ofta inte frågat barnet eller föräldrarna eller särskilt beaktat hur ett umgänge skulle påverka barnet, inte heller pratat med barnet om hur han eller hon ställer sig till umgänge. När frågan från domstolen sedan kommer, som en begäran om ett yttrande om möjligheten att tillgodose behovet av umgängesstöd ska socialtjänsten enligt den nya bestämmelsen inte yttra sig om lämpligheten. Finns det då uppenbara svårigheter att verkställa beslutet uppstår en svår situation för socialtjänsten. Det har exempelvis förekommit beslut med mycket omfattande umgängesstöd, väldigt små barn, kännedom om hot och våld m.m. Det är samtidigt en svår balansgång då socialtjänsten enbart ska verkställa domstolens beslut och inte göra en egen bedömning av lämpligheten. I propositionen finns skrivningar som ändå ger möjligheter vid yttrande. Det är tydligt uttryckt att om umgänget enligt umgängesstödjarens bedömning visar sig vara dåligt för barnet ska denna anmäla detta till socialtjänsten som då har att kontakta domstolen och parterna.

Underhand har i staden uttryckts ett behov av en samordnad, stadsgemensam resurs för umgänge mellan barn och föräldrar i konfliktfyllda situationer. Några stadsdelsförvaltningar har skapat umgängeslokaler med bemanning eller använder sig av familjecentral eller dylikt. Andra förvaltningar har inte tillgång till någon sådan resurs utan förlitar sig på uppdragstagare som närvarar vid umgänget i förälderns hem eller på någon allmän, neutral plats.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Det är ofrånkomligt att bedömningen av vad som är barnets bästa kan skilja sig åt. När familjerätten på tingsrättens begäran har gjort en utredning av hur umgänget bäst kan utformas utifrån barnets bästa bör det inte uppstå några större svårigheter.

Däremot har det visat sig att domstolarna ofta beslutar om umgängesstöd i interimistiska situationer vilket inte lagstiftaren har förutsett. Om barnet inte är tidigare känt hos socialnämnden genom exempelvis en utredning enligt Socialtjänstlagen finns ingen kunskap hos nämnden som kan ligga till grund för yttrandet till domstolen. Tidsutrymmet för att svara på en begäran om upplysningar är vanligtvis mycket kort varför en grundligare utredning inte kan göras. Domstolen riskerar att i brist på kunskap om barnet fatta beslut som inte är möjliga att verkställa. Det har därför uppstått ett behov av att tydliggöra socialtjänstens ansvar gentemot domstolen. Socialnämnden ska rätta sig efter domstolens beslut och verkställa det. Samtidigt är resurserna inte oändliga och vid uppenbara tveksamheter om lämpligheten måste socialtjänsten göra en egen bedömning om barnets bästa. I dessa fall krävs att socialtjänsten omedelbart vänder sig till domstolen för en diskussion om möjligheten att verkställa beslut. Föreliggande riktlinjer avser att förtydliga socialtjänstens mandat och underlätta en likartad handläggning över hela staden.

Förvaltningen avser att vidare undersöka behovet av och förutsättningarna för en stadsgemensam resurs för stöd vid umgänge.

Bilaga: Reviderade riktlinjer för handläggning av vårdnad, boende, umgänge och namn.